

STANDAARDEN IN HET KADER VAN HET TOEZICHT OP BETALINGSSYSTEMEN VOOR RETAILBETALINGEN IN EURO

I Inleiding

Het toezicht op betalingssystemen is een essentiële functie van centrale banken en heeft tot doel een goede werking van het betalingsverkeer te waarborgen en bij te dragen aan financiële stabiliteit. De toezichtsfunctie van het Eurosysteem¹ is opgenomen in het Verdrag tot oprichting van de Europese Gemeenschap (hierna te noemen het “Verdrag”) en de Statuten van het Europees Stelsel van Centrale Banken (ESCB) en van de Europese Centrale Bank (ECB) (hierna te noemen de “Statuten”). In artikel 105, lid 2, van het Verdrag en artikel 3 van de Statuten is opgenomen dat “de via het ESCB uit te voeren fundamentele taken zijn [...] het bevorderen van een goede werking van het betalingsverkeer.”

De taak van het Eurosysteem die het bevorderen van een goede werking van het betalingsverkeer betreft, bestaat uit het waarborgen van de veiligheid en efficiëntie van betalingssystemen en de veiligheid van betalingsinstrumenten. In 2000 heeft het Eurosysteem zijn rol in het kader van toezicht op betalingssystemen in een openbare verklaring uiteengezet.² Het heeft in het kader van het toezichtsbeleid verschillende minimumstandaarden vastgesteld voor betalingssystemen, waaraan aanbieders van betalingsdiensten

moeten voldoen. Voorbeelden van deze standaarden zijn het *Report on electronic money* (1998)³ en de G-10-standaarden, de *Core Principles of Systemically Important Payment Systems (Core Principles)*⁴, die in januari 2001 door de Raad van Bestuur van de ECB zijn aangenomen.

In het onderhavige document wordt nader ingegaan op de standaarden in het kader van het toezicht (“toezichtstandaarden”) die van toepassing zijn op betalingssystemen voor retailbetalingen in euro, met inbegrip van nationale en pan-Europese systemen, en wordt uitleg gegeven over de methodiek die het Eurosysteem hanteert om te komen tot een indeling in verschillende categorieën van betalingssystemen voor retailbetalingen en over welke toezichtstandaarden op elke categorie van toepassing zijn. In het bijzonder worden hier beschreven de nieuwe standaarden die van toepassing zijn op betalingssystemen voor retailbetalingen die een belangrijke rol spelen in het functioneren van de economie. Daarnaast heeft het Eurosysteem nog eens de implicaties bezien van specificatie en aanmelding door lidstaten van betalingssystemen voor retailbetalingen krachtens artikel 10 van de Finaliteitsrichtlijn.

2 Classificatie van betalingssystemen voor retailbetalingen in euro

In het kader van hun toezichtsfunctie hebben de ECB en de nationale centrale banken (NCB's) een gemeenschappelijke methodiek vastgesteld voor de classificatie van betalingssystemen voor retailbetalingen in euro en de toepassing van de relevante standaarden. Betalingssystemen voor retailbetalingen in euro zullen moeten voldoen aan een geharmoniseerd samenstel van toezichtstandaarden afhankelijk van de mate van verstoring die een eventueel in gebreke blijven van deze systemen zou betekenen voor de financiële mark-

ten en/of de economie in het algemeen. Waar een verstoring van de werking van een betalingssysteem voor retailbetalingen de stabiliteit van de financiële markt in gevaar brengt,

¹ Het Eurosysteem bestaat uit de ECB en de nationale centrale banken (NCB's) van de lidstaten die de euro hebben ingevoerd. Het Eurosysteem wordt bestuurd door de Raad van Bestuur van de ECB en de Directie van de ECB.

² “Role of the Eurosystem in the field of payment systems oversight”, ECB, Frankfurt, juni 2000.

³ “Report on electronic money”, ECB, Frankfurt, augustus 1998.

⁴ “Core Principles for Systemically Important Payment Systems”, Bank for International Settlements (www.bis.org), Bazel, januari 2001.

vereist het Eurosysteem dat het desbetreffende systeem voldoet aan alle *Core Principles*. Waar een verstoring van de werking van een betalingssysteem geen systeemimplicaties heeft maar desalniettemin van grote invloed zou kunnen zijn op grond van het feit dat het desbetreffende betalingssysteem van groot belang is voor het functioneren van de reële economie, dient een dergelijk systeem te voldoen aan een kleiner samenstel van *Core Principles* (die hierna “Retailstandaarden” zullen worden genoemd). Betalingssystemen voor retailbetalingen die niet tot een van de twee hierboven genoemde categorieën behoren, dienen te voldoen aan de relevante toezichtstandaarden zoals en indien die voor zulke systemen zijn gedefinieerd.⁵

2.1 Retailsystemen die van systeemkritisch belang zijn

De *Core Principles* bevorderen veilige en efficiënte betalingssystemen en bieden standaarden die voor alle systeemkritische betalingssystemen (SKB's) wereldwijd gelden. Volgens het *Core Principles*-rapport wordt een betalingssysteem beschouwd als systeemkritisch indien dit betalingssysteem binnen het nationale of zelfs internationale financiële stelsel verstoringen kan veroorzaken of schokken kan verspreiden. De belangrijkste factoren in dit verband zijn de waarde en de aard van de betalingen die door het systeem worden verwerkt. Een systeem is waarschijnlijk systeemkritisch indien ten minste een van de volgende criteria opgaat: a) het betreft het enige betalingssysteem in een land, of het is het belangrijkste systeem in termen van de totale waarde van de betalingen; b) het verwerkt hoofdzakelijk betalingen met een hoge individuele waarde; of c) het wordt gebruikt voor de afwikkeling van financiële-markttransacties of de afwikkeling van andere betalingssystemen. Ieder SKB dient aan alle tien *Core Principles* te voldoen. Alle betalingssystemen voor grote betalingen in het eurogebied worden als systeemkritisch beschouwd. Daarnaast is het echter mogelijk dat sommige betalingssystemen voor retailbetalingen eveneens van systeemkritisch belang zijn en derhalve aan

alle *Core Principles* moeten voldoen. De betalingssystemen voor retailbetalingen worden periodiek door de nationale centrale banken (NCB's) van het Eurosysteem beoordeeld, waarbij deze NCB's tot de conclusie kunnen komen dat bepaalde betalingssystemen voor retailbetalingen op basis van hun systeemkritische belang in een bepaalde context als een SKB zijn aan te merken.

De ECB en de nationale centrale banken zullen bij hun beoordeling van het systeemkritische belang van een betalingssysteem voor retailbetalingen rekening houden met de marktpenetratie binnen de desbetreffende retailbetalingsmarkt, de financiële risico's waaraan het systeem blootstaat en het risico van domino-effecten, en zullen zich daarbij laten leiden door de volgende indicatoren:

- *Marktpenetratie*: in landen waar geen alternatief systeem voorhanden is om retailbetalingen te verwerken, zou er in het algemeen voor het grote publiek geen alternatief betalingskanaal beschikbaar zijn door middel waarvan retailbetalingen zouden kunnen worden verwerkt in het geval dat dit retailstelsel uitvalt. De door een dergelijk systeem verwerkte aantallen zouden normaliter te groot zijn om te kunnen worden verwerkt via het “real-time gross settlement” (real-time bruto-verevenings) (RTGS)-systeem. Dit geldt eveneens voor die gevallen waar er verscheidene betalingssystemen voor retailbetalingen bestaan maar waar één systeem het grootste deel van alle betalingen verwerkt. Daarnaast zouden de standaarden voor het desbetreffende retailstelsel kunnen verschillen van die voor het RTGS-systeem en andere retailsystemen, hetgeen betekent dat het technisch onmogelijk zou zijn retailbetalingen te verrichten zelfs wanneer de aantallen geen problemen zouden opleveren. Het in gebreke blijven van het enige of intensief gebruikte retailstelsel in een land zou

⁵ Zoals wordt uiteengezet in de bovengenoemde verklaring van de ECB inzake de “Role of the Eurosystem in the field of payment systems oversight”, mogen nationale centrale banken het hierin beschreven gemeenschappelijke toezichtsbeleid aanvullen met speciaal op zulke betalingssystemen voor retailbetalingen afgestemde maatregelen.

zo het vertrouwen van het publiek in het betalingssysteem en de valuta kunnen schaden. Derhalve dient grote aandacht te worden besteed aan het feit dat er geen alternatief systeem of betalingsarrangement voor het verwerken van retailbetalingen beschikbaar is of aan het feit dat het desbetreffende systeem een hoge mate van marktpenetratie heeft. Een hoge mate van marktpenetratie is een aandeel van meer dan 75% in de desbetreffende retailbetalingsmarkt, d.w.z. de betalingen die middels interbancaire betalingssystemen voor retailbetalingen en via andere betalingsarrangementen worden verwerkt.

- *Totale financiële risico's*: Een belangrijke factor voor de beoordeling of een retailstelsel van systeemkritisch belang is is de waarde van de betalingen die dat stelsel verwerkt. Het *Core Principles*-rapport hecht daarom groot belang aan de waarde van betalingen, aangezien er een positieve correlatie bestaat tussen de verwerkte bedragen en de mate van krediet- en liquiditeitsrisico: hoe hoger de door het stelsel verwerkte waarde, des te groter de systeemimplicaties. Zelfs wanneer de betalingssystemen voor retailbetalingen niet de belangrijkste systemen zijn in termen van totale waarde, zouden zij toch betalingen met een aanzienlijke totale waarde kunnen verwerken die voor het financiële stelsel van doorslaggevend belang kunnen zijn. Teneinde de systeemimplicaties van een retailstelsel te kunnen beoordelen is het nuttig de door een dergelijk stelsel verwerkte bedragen te relateren aan de door het relevante RTGS-systeem verwerkte bedragen. Alle RTGS-systemen in het eurogebied worden als systeemkritische betalingssystemen beschouwd. Extreem hoge nominale bedragen kunnen eveneens een indicatie zijn van systeemkritisch belang. Bijzondere aandacht dient derhalve te worden besteed aan betalingssystemen voor retailbetalingen die meer dan 10% van de waarde van het desbetreffende RTGS-systeem verwerken of die betalingen verwerken met een gemiddelde dagelijkse waarde van meer dan €10 miljard.

- *Risico van een domino-effect*: Wanneer een deelnemer niet aan zijn verplichtingen binnen een betalingssysteem voor retailbetalingen kan voldoen, zou dit ernstige gevolgen kunnen hebben voor de niet in gebreke blijvende deelnemers, aangezien individuele problemen aan hen kunnen worden doorgegeven. In het ergste geval zouden dergelijke problemen worden doorgegeven aan alle deelnemers van een systeem. Het risico van een domino-effect is het duidelijkst in een salderingssysteem, maar eveneens in een brutosysteem waarin het feit dat één deelnemer niet aan zijn verplichtingen kan voldoen, een liquiditeitsstekort in het systeem zou kunnen veroorzaken. Elementen die zouden kunnen bijdragen aan een potentieel domino-effect zijn de concentratieverhouding in of het salderingseffect van een systeem, of de grootte van de nominale nettoschuldposities van de deelnemers.

Als de deelnemer met de grootste betalingsverplichting in een betalingssysteem niet functioneert en de in het systeem verwerkte waarden voornamelijk geconcentreerd zijn bij een paar deelnemers, zouden de financiële consequenties voor de andere deelnemers aanzienlijk kunnen zijn. Een concentratieverhouding van 80% (d.w.z. het marktaandeel van de vijf grootste deelnemers) lijkt reeds aanzienlijke druk te zetten op de resterende deelnemers van een systeem. Daar komt bij dat in een salderingssysteem de financiële last voor niet in gebreke blijvende deelnemers substantieel zal zijn wanneer het systeem een lage salderingsverhouding⁶ vertoont en de deelnemers aanzienlijke nettoschuldposities hebben. De financiële consequenties van een dergelijk in gebreke blijven zullen met name ernstig zijn in het geval van een faillissement. Derhalve dienen betalingssystemen voor retailbetalingen, zelfs wanneer zij in vergelijking met RTGS-systemen relatief kleine waarden verevenen, nauwkeurig te worden beoordeeld als zij een sub-

⁶ De netto vereveningsbalans als een percentage van de bruto transactiewaarde. Een lage salderingsverhouding wijst op een hoog salderingseffect.

stantieel salderingseffect verwezenlijken of als de nettoschuldpositie van een deelnemer een significant nominaal bedrag bereikt. Wanneer de salderingsverhouding van een systeem 10% of minder is of wanneer de nettoschuldpositie van deelnemers ten minste €1 miljard bedraagt, zou dit nauwlettende aandacht rechtvaardigen.

Als een betalingssysteem voor retailbetalingen wordt gekenmerkt door een hoge mate van marktpenetratie, hoge totale financiële risico's en een groot risico van een domino-effect, is er een sterke aanwijzing dat dit systeem van systeemkritisch belang is. Naast deze gemeenschappelijk overeengekomen indicatoren zouden centrale banken die toezicht houden op betalingssystemen voor retailbetalingen bepaalde factoren kunnen meewegen die specifiek zijn aan hun respectieve betalingsmarkt. Met de integratie van de eu-robetalingsmarkt en de verwezenlijking van een Gemeenschappelijk Eurobetalingsgebied zullen specifiek-nationale factoren die een beoordeling die afwijkt van het gemeenschappelijk overeengekomen Eurosysteem-kader rechtvaardigen, naar verwachting in de loop der tijd verdwijnen.

2.2 Betalingssystemen van groot belang

Sommige van de *Core Principles* zijn, naar de mening van het Eurosysteem, zo fundamenteel dat zij niet alleen voor SKB's verplicht zouden moeten zijn, maar tevens door andere betalingssystemen van groot belang in het eurogebied in acht zouden dienen te worden genomen, zelfs als deze niet van systeemkritisch belang zijn. Tegen deze achtergrond heeft het Eurosysteem Retailstandaarden vastgesteld waaraan betalingssystemen voor retailbetalingen in euro dienen te voldoen wanneer zij een belangrijke rol spelen in het verwerken en afwickelen van retailbetalingen en als hun in gebreke blijven belangrijke economische gevolgen zouden kunnen hebben en het vertrouwen van het publiek in het betalingsverkeer en in de valuta in algemene zin zouden kunnen ondergraven.

De mate van financieel risico die wordt gevormd door systemen die economisch gezien van groot belang zijn is niet gelijk aan die welke wordt gevormd door SKB's. Om deze reden is het Eurosysteem tot de conclusie gekomen dat de *Core Principles* die betrekking hebben op financiële risico's (*Core Principles* III tot en met VI) voor deze systemen niet verplicht dienen te zijn. Dientengevolge zal het Eurosysteem, wanneer het deze systemen in kaart brengt, zijn grootste aandacht niet richten op financiële risico's die inherent zijn aan het systeem maar in plaats daarvan rekening houden met de concentratie van de retailbetalingsmarkt en, met name, de mate van marktpenetratie van het desbetreffende betalingssysteem. Een marktaandeel van meer dan 25% van de in de desbetreffende retailbetalingsmarkt verwerkte betalingen, d.w.z. de betalingen die middels interbancaire betalingssystemen voor retailbetalingen en via andere betalingsarrangementen worden verwerkt, vormt een aanwijzing voor het feit dat een betalingssysteem van groot belang is.

De betalingssystemen voor retailbetalingen in euro die aan de Retailstandaarden moeten voldoen, verlenen altijd clearing- en afwikkelingsdiensten en hebben over het algemeen de vorm van een interbancair verwerkingsinstituut ("automated clearing house" – ACH). In deze ACH-achtige systemen vindt door de ACH elektronische sortering en clearing plaats van tussen financiële instellingen uitgewisselde betalingsopdrachten, samen met de afwikkeling door de desbetreffende afwikkelende partij. In enkele landen zijn dergelijke infrastructurele regelingen niet noodzakelijkerwijze in een ACH-vorm ondergebracht maar in multilaterale interbancaire overeenkomsten. Dergelijke op privaatrechtelijke overeenkomst of geschreven recht gebaseerde overeenkomsten zijn formeel van aard en gestandaardiseerd, worden gekenmerkt door de participatie van meerdere deelnemers, en bestaan uit één stel gemeenschappelijke regels.

De standaarden van het Eurosysteem in het kader van het toezicht zijn van toepassing op deze ACH-achtige en multilaterale regelin-

gen. Er dient echter onderscheid te worden gemaakt tussen, enerzijds, deze regelingen en, anderzijds, zogeheten *hub and spoke*- en bilaterale regelingen. *Hub and spoke*-regelingen zijn een samenstel van bilaterale afspraken. De reden dat deze en bilaterale afspraken niet onder de Retailstandaarden vallen, is gelegen in het feit dat enkele *Core Principles* (met name die welke betrekking hebben op toegang en bestuur) te algemeen zijn om op eenvoudige wijze op zulke regelingen te kunnen worden toegepast. Maar de mogelijkheid bestaat dat het Eurosysteem in een later stadium specifieke toezichtstandaarden zal vaststellen voor zulke regelingen, met inbegrip van correspondent-bankieren en quasi-systemen.

2.3 Andere betalingssystemen voor retailbetalingen

Er zijn andere betalingssystemen voor retailbetalingen die niet in een van de twee hierboven gespecificeerde categorieën vallen. Deze betalingssystemen zijn van veel geringer belang voor de financiële infrastructuur en de reële economie en dienen derhalve niet noodzakelijkerwijze te voldoen aan de *Core Principles* of de Retailstandaarden. Dergelijke systemen dienen wel te voldoen aan de relevante toezichtstandaarden indien en zoals die voor hen zijn gedefinieerd. Voorbeelden wat dit betreft zijn de gemeenschappelijke toezichtstandaarden voor elektronisch-geldregelingen en de op nationaal niveau door elke NCB gedefinieerde standaarden.

2.4 Vervolg

Als de ECB en de NCB's eenmaal het belang van een betalingssysteem voor retailbetalin-

gen in euro hebben geëvalueerd, zullen zij dit systeem naar de relevante standaarden beoordelen. Betalingssystemen voor retailbetalingen van systeemkritisch belang zullen worden beoordeeld naar de *Core Principles*. Retailsystemen die economisch gezien van groot belang zijn zullen worden beoordeeld naar de Retailstandaarden. Systemen die niet tot een van deze twee categorieën behoren, zullen blijven worden beoordeeld naar enige toepasselijke standaarden (bijvoorbeeld met betrekking tot elektronisch geld).

Het Eurosysteem zal duidelijk maken welke retailsystemen welke toezichtstandaarden in acht dienen te nemen, alsmede de mate waarin hieraan reeds wordt voldaan. Systemen die niet ten volle voldoen aan de desbetreffende standaarden zullen hun structuurontwerp moeten verbeteren. Uiteraard verwelkomt het Eurosysteem iedere stap van de zijde van de beheerders van de systemen om verder te gaan dan de minimumstandaarden en aanvullende, zo niet alle, *Core Principles* toe te passen indien zij dit nodig achten.

Ten gevolge van de vorderingen in de richting van een Gemeenschappelijk Eurobetaalingsgebied, zijn veel betalingssystemen voor retailbetalingen in euro thans bezig hun infrastructuur te consolideren of een vernieuwd structuurontwerp te geven, of voorzien zij een dergelijk proces. Het Eurosysteem zal rekening houden met deze structurele veranderingen bij zijn beoordeling van een systeem, en zal derhalve elk systeem dat een veranderingsproces doormaakt verzoeken slechts op middellange termijn volledig te voldoen aan zijn toezichtstandaarden. Een systeem dat zich midden in een proces van structuurvernieuwing of aan het eind van zijn levenscyclus bevindt, zou derhalve uitstel kunnen krijgen tot 2008.

3 Toepassing van de retailstandaarden op betalingssystemen voor retailbetalingen in euro die van groot belang zijn

Hieronder wordt door het Eurosysteem in het kort uiteengezet waarom de verschillende *Core Principles* al of niet dienen te worden toegepast op betalingssystemen voor retailbetalingen die economisch gezien van groot belang zijn. Deze uiteenzetting geeft geen toelichting op de verschillende *Core Principles* zelf. Voor een gedetailleerdere toelichting op en de interpretatie van de verschillende *Core Principles* wordt verwezen naar het hierboven vermelde *Core Principles*-rapport.

3.1 *Core Principles* waaraan betalingssystemen voor retailbetalingen moeten voldoen

De formulering van de *Core Principles* is voldoende ruim om deze voor een groot aantal verschillende omstandigheden te doen gelden. De toepassing van sommige van de *Core Principles* op betalingssystemen voor retailbetalingen in euro die economisch gezien van groot belang zijn vereist derhalve niet noodzakelijkerwijze dezelfde strikte interpretatie die voor SKB's geldt. De interpretatie van het desbetreffende *Core Principle* dient in overeenstemming te zijn met het belang van het systeem. Twee voorbeelden illustreren deze beleidslijn:

- om te voldoen aan *Core Principle I*, hoeft het ten aanzien van niet-systeemkritische betalingssystemen voor retailbetalingen niet noodzakelijkerwijze verplicht te zijn extern juridisch advies in te winnen ter beoordeling van de juridische deugdelijkheid van een systeem. Een dergelijk advies zou eveneens kunnen worden beperkt tot ad hoc-onderzoeken;
- om te voldoen aan *Core Principle VII*, is het niet noodzakelijk dat het veiligheidsniveau, de operationele betrouwbaarheid en de noodprocedures voor betalingssystemen voor retailbetalingen die economisch gezien van groot belang zijn, identiek zijn aan die van SKB's.

De desbetreffende toezichthouder dient er echter wel voor te zorgen dat betalingssystemen voor retailbetalingen in euro die economisch gezien van groot belang zijn in de respectieve omstandigheden volledig voldoen aan de in het desbetreffende *Core Principle* vervatte vereisten. Wat dit betreft wijst het Eurosysteem nog eens op een van de conclusies van het *Core Principles*-rapport, namelijk dat de belangrijkste verantwoordelijkheid voor het voldoen aan de relevante standaarden bij de beheerder van het desbetreffende systeem ligt. In zijn beoordeling in het kader van het toezicht of door het desbetreffende betalingssysteem voor retailbetalingen in euro aan de relevante standaarden wordt voldaan, spelen voor het Eurosysteem meer factoren mee dan voor de beheerder, zoals bijvoorbeeld tevens de implicaties voor de economie en het financiële stelsel als geheel.

I *Juridische basis: Het systeem dient onder alle relevante jurisdicties juridisch deugdelijk gefundeerd te zijn.*

Betalingssystemen voor retailbetalingen in euro waarvan wordt vastgesteld dat zij economisch gezien van groot belang zijn, dienen een deugdelijke juridische basis te hebben. Deelnemers zouden financiële risico's kunnen lopen als de voorschriften en procedures van een systeem niet duidelijk en afdwingbaar zijn.

II *Inzicht in financiële risico's: De voorschriften en procedures van het systeem dienen deelnemers in staat te stellen een goed inzicht te verkrijgen in de gevolgen van het systeem voor elk van de financiële risico's die zij door deelname eraan lopen.*

Deelnemers aan betalingssystemen voor retailbetalingen in euro die economisch gezien van groot belang geacht worden, zouden inzicht moeten hebben in de risico's die zij lopen door deelname aan een dergelijk systeem. Het moet deelnemers duidelijk zijn wie welke risico's draagt en in welke mate. Deze informa-

tie zou grotendeels onderdeel moeten zijn van de voorschriften en procedures van een systeem, waarin de rechten en plichten van alle betrokken partijen zouden moeten zijn gedefinieerd.

- VII *Veiligheid en operationele betrouwbaarheid: Het systeem dient borg te staan voor een hoge mate van veiligheid en operationele betrouwbaarheid en dient noodprocedures te hebben voor de tijdige afronding van de dagelijkse verwerking.*

Net zoals de financiële economie voor de afwikkeling van financiële transacties afhankelijk is van betalingssystemen voor grote betalingen, is de reële economie in hoge mate afhankelijk van de beschikbaarheid van betalingssystemen voor retailbetalingen. De systemen voor retailbetalingen die economisch gezien van groot belang zijn, dienen derhalve veilig en operationeel betrouwbaar te zijn en te beschikken over noodprocedures.

- VIII *Efficiëntie: Het systeem dient een middel te verschaffen om betalingen te verrichten dat praktisch is voor de gebruikers en efficiënt voor de economie.*

Alle systemen die economisch gezien van groot belang zijn, dienen voor de gebruikers praktisch en voor de economie efficiënt te zijn. Middelen dienen efficiënt te worden gebruikt. Er is gewoonlijk sprake van een compromis tussen het minimaliseren van de kosten van de benodigde middelen en het bereiken van andere doelstellingen, zoals veiligheid. Ontwerpers van betalingssystemen zouden moeten besparen op de kosten van de benodigde middelen door in de specifieke omstandigheden van het systeem praktisch te zijn en door rekening te houden met de effecten van het systeem op de economie als geheel. Waar dit de algehele efficiëntie van betalingssystemen voor retailbetalingen in euro kan vergroten, dient bijzondere aandacht te worden besteed aan de implementatie van internationale standaarden

(bijvoorbeeld SWIFT, BIC, IBAN, IPI) in nationale betalingssystemen voor retailbetalingen teneinde *straight-through*-verwerking van zowel binnenlandse als grensoverschrijdende transacties mogelijk te maken.

- IX *Toegangscriteria: Het systeem dient objectieve en openbaar bekendgemaakte criteria voor deelname te hebben, waardoor eerlijke en vrije toegang mogelijk is.*

Voor alle systemen die economisch gezien van groot belang zijn, dienen objectieve en openbaar bekendgemaakte criteria voor deelname te gelden. Toegangscriteria die concurrentie tussen deelnemers aanmoedigen, bevorderen efficiënte en goedkope betalingsdiensten. De toegang dient derhalve in het algemeen vrij en open te zijn. Het kan echter noodzakelijk zijn de toegang te beperken teneinde deelnemers te beschermen tegen onnodige risico's die voortvloeien uit de deelname van andere partijen.

- X *Bestuur: De wijze waarop het bestuur van het systeem is geregeld dient effectief, verantwoordingsgericht en transparant te zijn.*

De wijze waarop het bestuur van systemen die economisch gezien van groot belang zijn, is ingericht, dient effectief, verantwoordingsgericht en transparant te zijn. De wijze waarop het bestuur is ingericht vormt de structuur middels welke de hoofddoelstellingen van het systeem worden vastgesteld en bereikt en middels welke de prestaties worden gevolgd. Deze inrichting dient het management de juiste stimulans te geven om doelstellingen na te streven die in het belang zijn van het systeem, de deelnemers en, meer in het algemeen, het publiek. De bestuursinrichting dient het afleggen van verantwoording aan de desbetreffende lichamen te waarborgen en transparant te zijn zodat alle betrokken partijen toegang hebben tot de informatie die op hen van toepassing is.

3.2 Andere Core Principles

De volgende *Core Principles* zijn niet verplicht voor betalingssystemen voor retailbetalingen in euro die economisch gezien van groot belang zijn, maar het Eurosysteem zou – zoals hierboven reeds vermeld – de toepassing van *alle Core Principles* door de beheerders van systemen verwelkomen, indien deze dat passend achten.

IV *Snelle finale afwikkeling: Het systeem dient te voorzien in snelle finale afwikkeling op de valutadag, bij voorkeur in de loop van de dag en ten minste aan het einde van de dag.*

Een uiterst gewenste doelstelling voor betalingssystemen voor retailbetalingen in euro.

Het is in een SKB van belang dat finale afwikkeling, dat wil zeggen de debitering en creditering van de rekeningen van de deelnemers, op dezelfde valutadag plaatsvindt, bij voorkeur zelfs in de loop van de dag, zodat deelnemers geen onnodig kredietrisico lopen. Aangezien het hierbij in het algemeen gaat om betalingen van hoge bedragen of betalingen voor de afwikkeling van financiëlemarkttransacties, hebben deelnemers, in het kader van risicobeheer, dringend behoefte om te weten dat zulke transacties in de loop of aan het einde van de valutadag definitief zijn afgewikkeld. Voor retailbetalingen geldt dat de betrokken bedragen geringer zijn en dat de begunstigden, in de meeste gevallen, geen vergelijkbaar belang hechten aan snelle finale afwikkeling. Aangezien het Eurosysteem – zoals hieronder wordt uitgelegd – niet van betalingssystemen voor retailbetalingen verwacht dat zij voldoen aan *Core Principles* III en V, zou het inconsistent zijn om afwikkeling op dezelfde valutadag te vereisen en geen maatregelen te eisen die garanderen dat tijdige afwikkeling eveneens wordt verwezenlijkt ingeval een deelnemer in gebreke blijft. Daarom is het voor beta-

lingssystemen voor retailbetalingen in het eurogebied niet noodzakelijk dat afwikkeling op dezelfde valutadag verplicht wordt.

Echter, als betalingssystemen voor retailbetalingen niet zorgen voor finale afwikkeling op dezelfde valutadag, zou de periode waarover de deelnemers risico lopen enkele dagen (bijvoorbeeld inclusief een weekend) kunnen beslaan. Dit risico zou in systemen voor retailbetalingen in euro die economisch gezien van groot belang zijn vermeden kunnen worden als de definitieve afwikkeling op de valutadag zou plaatsvinden.⁷ Op basis van de voortschrijdende technologische ontwikkelingen lijken zulke systeemkenmerken vanuit kostenoverwegingen te rechtvaardigen. Het is derhalve uiterst wenselijk dat betalingssystemen voor retailbetalingen in euro die economisch gezien van groot belang zijn, streven naar afwikkeling op de valutadag.

III *Beheersing van financiële risico's: Het systeem dient te beschikken over duidelijk gedefinieerde procedures voor de beheersing van krediet- en liquiditeitsrisico's, waarin de respectieve verantwoordelijkheden van de beheerder van het systeem en de deelnemers zijn opgenomen en die voldoende stimulansen doen uitgaan om deze risico's te beheersen en zoveel mogelijk te beperken.*

Risicobeheersingskenmerken (bijvoorbeeld *collateral pools*, *debit caps*) hebben een duidelijke toegevoegde waarde voor de veiligheid van een betalingssysteem. Maar er moet een compromis worden bereikt tussen veiligheid en efficiëntie. Het is derhalve duidelijk dat, vanwege het verschillende risiconiveau in dezen, veiligheidseisen voor betalingssystemen voor retailbetalingen moeten afwijken

⁷ Voor betalingssystemen voor retailbetalingen betekent afwikkeling op de valutadag niet noodzakelijkerwijze dat de afwikkeling dient plaats te vinden op de dag dat de betalingsopdracht in het systeem wordt ingevoerd. Aan dit beginsel zal ook worden voldaan wanneer de afwikkeling plaatsvindt op een dag kort na invoering in het systeem, zo lang de finale debitering en creditering op dezelfde dag plaatsvinden en deelnemers niet te maken krijgen met een ééndaagskredietpositie.

van die voor systemen voor grote betalingen. Beheerders van systemen dienen na te denken over welke risicobeheersingsinstrumenten het meest geschikt zijn voor het systeem onder hun beheer.

- V *Afwikkeling in multilaterale salderingssystemen: Een systeem waarin multilaterale saldering plaatsvindt dient ten minste in staat te zijn de tijdige afronding van dagelijkse afwikkelingen te waarborgen wanneer de deelnemer met de grootste individuele afwikkelingsverplichting bij de afwikkeling in gebreke blijft.*

Zoals al eerder opgemerkt bij *Core Principle III* hierboven, dient er voor ieder betalingssysteem voor retailbetalingen een compromis te worden bereikt tussen veiligheid en efficiëntie. Indien verschaffers van systemen het passend vinden dat hun betalingssystemen voor retailbetalingen geen risicobeheersingskenmerken bevatten, bestaat er een duidelijk risico dat, wanneer een deelnemer niet in staat is af te wikkelen, zulke systemen wellicht niet in staat zullen zijn de afwikkeling voor die dag af te ronden. Beheerders van systemen moeten nadenken over hoe met hun systemen zo veel mogelijk tijdige afwikkeling

kan worden bewerkstelligd wanneer een deelnemer in gebreke blijft.

- VI *Afwikkelingsactiva: Activa die voor de afwikkeling worden gebruikt, dienen bij voorkeur een vordering op de centrale bank te betreffen; wanneer andere activa worden gehanteerd, geldt dat hieraan geen of slechts een gering kredietrisico dient te zijn verbonden, alsmede geen of slechts een gering liquiditeitsrisico.*

Wanneer de afwikkeling plaatsvindt in centrale-bankgeld worden deelnemers van betalingssystemen niet blootgesteld aan kredietrisico's die samenhangen met het in gebreke blijven van de afwikkelende instantie. Centrale-bankgeld is derhalve het veiligste activum voor afwikkeling. Aangezien betalingssystemen voor retailbetalingen normaliter niet systeemkritisch zijn, lijkt het, gegeven het risiconiveau van dergelijke systemen, niet noodzakelijk dat afwikkeling verplicht in centrale-bankgeld geschiedt. Een dergelijke afwikkeling dient optioneel te zijn, maar indien een verschaffer van een systeem besluit voor afwikkeling gebruik te maken van commerciële bankgeld, dient de commerciële bank een goede reputatie te genieten.

4 Aanmelding van betalingssystemen voor retailbetalingen op grond van de Finaliteitsrichtlijn

De Finaliteitsrichtlijn voegt juridische zekerheid toe met betrekking tot de uitvoering van overboekingsopdrachten en saldering wanneer er sprake is van een insolventieprocedure tegen een deelnemer. Daarom vindt het Eurosysteem het belangrijk dat alle SKB's in het eurogebied op grond van de Finaliteitsrichtlijn zijn aangemeld. Bovendien is het Eurosysteem van mening dat het tevens zinvol zou zijn dat niet-systeemkritische betalingssystemen op grond van de Finaliteitsrichtlijn worden aangemeld. Het Eurosysteem erkent dat de aanmeldende instantie rekening moet kunnen houden met de nationale omstandig-

heden bij het besluit een systeem als zodanig aan te wijzen.

Het Eurosysteem huldigt het standpunt dat het vanwege specifieke kenmerken van betalingssystemen voor retailbetalingen wenselijk is zulke systemen op grond van de Finaliteitsrichtlijn aan te melden. Als gevolg van op grote schaal aanwezige buitenlandse deelname aan betalingssystemen kunnen bepaalde juridische risico's ontstaan wanneer de wetgeving van de buitenlandse deelnemer, die via een bijkantoor of via toegang op afstand, toegang tot het systeem verkrijgt, mogelijk niet

volledig op de wetgeving van het systeem aansluit. Bijvoorbeeld de wetgeving betreffende onderpand, saldering, finaliteit of insolventie in het land van een deelnemer kan afwijken van de relevante wetgeving van het land waar het betalingssysteem is gevestigd. Naar de mening van het Eurosysteem zouden negatieve gevolgen voor betalingssystemen die voortvloeien uit de insolventie van een buitenlandse deelnemer, verminderd kunnen worden door het desbetreffende systeem onder de Finaliteitsrichtlijn te laten vallen. In zulke gevallen zouden de rechten en verplich-

tingen die voortvloeien uit, of in verband staan met, de deelname van die deelnemer bepaald worden door de wetgeving die op het systeem van toepassing is. Een ander voordeel van aanmelding van een systeem is dat wanneer een gerechtelijke of bestuurlijke autoriteit (met inbegrip van een buitenlandse autoriteit) ten aanzien van een bepaalde deelnemer de beslissing neemt over te gaan tot een insolventieprocedure, het systeem onmiddellijk zal worden geïnformeerd over deze insolventieprocedure en onverwijld passende actie zal kunnen ondernemen.

© Europese Centrale Bank, 2003

Adres: Kaiserstrasse 29, 60311 Frankfurt am Main, Duitsland

Postadres: Postfach 16 03 19, 60066 Frankfurt am Main, Duitsland

Telefoon: +49 69 1344 0, Internet: <http://www.ecb.int>, Fax: +49 69 1344 6000, Telex: 411 144 ecb d

Alle rechten voorgehouden.

Reproductie voor educatieve en niet-commerciële doeleinden is toegestaan, mits de bron wordt vermeld.

ISSN 1725-6178 (papier)

ISSN 1725-6275 (internet)